

АНОТАЦІЯ

Макієнко С. Жанрово-стильові особливості інтерпретаційного поля української камерно-інструментальної музики (на прикладі творів Левка Колодуба, Юрія Шевченка, Золтана Алмаші). – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Творчий мистецький проект на здобуття наукового ступеня доктора мистецтва за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво» – Національна музична академія України імені П. І. Чайковського, Київ. 2024.

Зміст анотації.

Перші десятиліття ХХІ століття в історії української музичної культури – період стилістичного оновлення, відзначений прагненням резюмувати і збагатити досягнення попередніх етапів. Про це свідчить народжений дійсністю обширний діапазон ідейно-змістовних концепцій та форм їх втілення. Творчі пошуки української композиторської школи різноманітні в стильовому і жанровому відношеннях. Вибір теми творчого мистецького проекту зумовлений перспективністю творчих процесів, що відбуваються нині в Україні, необхідністю узагальнення значного художнього досвіду ХХ та першого двадцятиріччя ХХІ століть. Мета дослідження – аналіз зразків сучасних опусів для камерного оркестру, виявлення загальних тенденцій розвитку та виконавського потенціалу.

В роботі розглянуті твори Л. Колодуба («Сім українських пісень» та «Туровські пісні для камерного оркестру»), Ю. Шевченка («Ми Є!», «Три українських пісні для струнного оркестру») та З. Алмаші («Concerto grosso № 2» (для скрипки і камерного оркестру), «Передчуття кохання», «Місто Марії», «РеФаРеФа»). Унікальність концепцій і стилю цих творів обумовлені органічним синтезом закономірностей різних систем

мислення - професійної та фольклорної. Від першої – спрямованість у світ філософських роздумів, безпосередність ліричного самовираження, від другої – глибинна специфіка національно-фольклорного типу мислення. Особливе поєднанні епосу й лірики, яка, набуваючи якостей глибокого усвідомлення власної причетності до багатовікових традицій народної творчості, виходить за рамки суто особистісного світовідображення.

Обрані для реалізації творчого мистецького проекту твори відображають широке звернення до камерного типу мислення. Ця лінія помітна з середини 60-х - початку 70-х років минулого століття та пов'язана з тенденцією інтелектуалізації художніх концепцій, з поглибленою увагою до морально-етичних проблем. Необхідність постановки і вирішення цих проблем виявила мудре вміння художників бачити багатий матеріал для осмислення в психології окремої особистості. Камерність є найхарактернішою властивістю сучасного творчого мислення, природним результатом прагнення до концентрації виразних засобів і афористичності форм.

Необхідність відображення нового кола образів розширює діапазон стильових тенденцій. Найважливіша з них – надзвичайно зрослий інтелектуалізм творчих задумів, органічність синтезу різних історико-генетичних витоків на основі власної національної традиції. Матеріалом осмислення стають не лише певні аспекти навколишньої дійсності, а й саме мистецтво, його жанри, історія.

За всіма розглянутими в роботі творами стоїть своєрідне бачення світу, чітко виражена стильова індивідуальність автора. Висока культура психологічного аналізу, що спостерігається в камерних творах українських композиторів, є своєрідним індикатором глибини

проникнення творчої свідомості в духовний світ людини. Таким чином, спрямованість дієво-естетичних пошуків митців останнього двадцятиріччя є одним із показників загального рівня розвитку сучасної української культури в цілому.

У першому розділі роботи приділено увагу теоретичним питанням. Розглядається поняття «інтерпретація» в загальнонауковому контексті та в художній творчості, дається характеристика інтерпретації в музично-виконавській діяльності. Також розділ присвячений проблемі визначення стилю, як композиторського, так і виконавського, жанрових визначень творів для камерного оркестру, виявлення тенденцій роботи композитора з камерним складом оркестру із можливим залученням солістів, розширенням ударної групи тощо.

Тенденції камернізації набули найвиразніших проявів у симфонічному жанрі, що зумовлено кількома ключовими чинниками. Серед них варто відзначити відродження неокласицизму в 50-60-х роках минулого століття, що спонукало композиторів до розширення технічного спектру та експериментів з прийомами, перевіреними часом у минулих музичних епохах.

Важливим керівним фактором, що вплинув на появу тенденції камернізації у музичному мистецтві, стало типове для XX та XXI століття інтелектуальне мислення. Цей період відзначався математичним підходом і формальною логікою, комбінаторикою, та уявленням про музику як сферу інтелектуальних операцій.

Музично-виконавське мислення диригента, який працює в умовах камерного оркестру, це складна система трансляції музичного тексту, що включає аналітичну, емоційну, та психо-фізичну складові. Диригент, на

основі власного виконавського досвіду має побудувати концепцію музичного твору, програми і «повести за собою» оркестрантів.

Таким чином, перший розділ становить теоретичну основу для подальшого дослідження і є необхідним контекстом для аналізу практичних аспектів музично-виконавської діяльності у наступному розділі дисертації.

Другий розділ роботи є аналітичним, крім того, підведено підсумок сукупного художнього досвіду виконання творів Л. Колодуба, зокрема його циклів «Сім українських пісень» та «Туровські пісні для камерного оркестру». Описано особливості підходу до виконання цих творів, включаючи нюанси інтерпретації та адаптації для сучасної аудиторії.

В період формування національної самостійності України, особливо актуальним є питання духовної та ідеологічної єдності нації. Один із ключових факторів у визначенні загальнонаціональних цінностей, сприяючи їхньому утвердженню, є фольклор. Він пережив переосмислення в 50-60-х роках як явище, відоме як «неофольклоризм», і його вплив можна побачити в творчості українських композиторів, представників «нової фольклорної хвилі», серед яких виділяються М. Скорик, Л. Грабовський, Є. Станкович, Л. Дичко, І. Карабиць та видатний сучасний український композитор Л. М. Колодуб.

У музичній творчості Л. Колодуба елементи неофольклоризму проявляються головним чином як цитати, а також у вигляді трансформації, із застосуванням сучасних технік композиторського мистецтва, таких як атональність, алеаторика, модальність та сонористика. Цей підхід сприяє відтворенню внутрішньої сутності фольклору, його «субтексту», надаючи творчості виразного національного колориту. Національна природа розглянутих у другому

розділі циклів Л. Колодуба проявляється через пісенність як національно-конкретний склад музичного мислення і комплекс властивих їй прийомів розвитку тематичного матеріалу.

В другому розділі також є дослідження інтонаційно-драматургічних та виконавсько-інтерпретаційних аспектів творів для камерного оркестру видатних українських композиторів Ю. Шевченка, зокрема композиція «Ми Є!» та «Три українських пісні для струнного оркестру». Композиторові вдалося, базуючись на загальновідомому музичному матеріалі, створити унікальні твори, наділені специфічними елементами музичної мови, що свідчать про яскраво виражене індивідуально-авторське бачення.

Кожен твір З. Алмаші несе риси нового в осмисленні традиційної художньої системи. Обираючи певний тип музичної драматургії, автор обирає певну модель естетичного відтворення дійсності. Індивідуальний стиль, будучи засобом вираження авторської оцінки предмета, виступає конкретним способом реалізації обраної драматургічної установки. Потреба в максимально чуйному, деталізованому відображенні живих процесів людської психіки зумовила появу в Україні великої групи одночастинних камерних творів поемної наскрізної будови. Більшість із них ґрунтується на глибокому і всебічному дослідженні однієї ідеї, одного образу-стану, що набуває тривалого внутрішнього розвитку впродовж цілісної композиції. З. Алмаші, на мою думку, є майстром в цьому напрямку.

Таким чином, другий розділ роботи не тільки розкриває глибину музичного вираження та інтерпретації в камерній оркестровій музиці, але й підкреслює унікальні стилістичні риси та виконавські підходи до творів

Ю. Шевченка, З. Алмаші та Л. Колодуба, демонструючи багатство і різноманітність української музичної спадщини.

У *Висновках* йдеться про те, що З. Алмаші, Л. Колодуб і Ю. Шевченко – видатні представники української музичної культури – сформували унікальний стиль, що базується на поєднанні пізньоромантичних традицій, сучасного неокласицизму та неофольклоризму. Їхня творчість відзначається глибоким і самобутнім співвідношенням традиційних та інноваційних засобів виразності, що на рубежі ХХ століття відновили природне співіснування та гармонійну взаємодію. Особливості формоутворення та гармонії у творах цих композиторів відкривають широкі горизонти для подальшого розвитку української камерної музики.

Ключові слова: стиль, жанр, Л. Колодуб, Ю. Шевченко, З. Алмаші, камерно-інструментальна музика, диригентська інтерпретація.

ANNOTATION

Makiyenko S. Genre and Style Features of the Interpretive Field of Ukrainian Chamber-Instrumental Music (on the Example of Works by Levko Kolodub, Yurii Shevchenko, Zoltan Almashi) – Qualifying scientific work in the form of a manuscript.

A creative art project for the degree of Doctor of Arts in the specialty 025 "Musical Art" / 026 "Stage Art". – National Music Academy of Ukraine, Kyiv named after P. I. Tchaikovsky. 2024.

Content of the annotation.

The first decades of the twenty-first century in the history of Ukrainian musical culture are a period of stylistic renewal marked by the desire to summarize and enrich the achievements of previous stages. This is evidenced by the wide range of ideological and substantive concepts and forms of their

realization born of reality. The creative pursuits of the Ukrainian school of composers are diverse in terms of style and genre. The choice of the topic of the creative art project is due to the prospects of creative processes taking place in Ukraine today, the need to summarize the significant artistic experience of the twentieth and first twenty years of the twenty-first century. The purpose of the study is to analyze samples of contemporary opuses for chamber orchestra, to identify general trends in development and performance potential.

The paper examines the works of L. Kolodub (“Seven Ukrainian Songs” and “Turov Songs for Chamber Orchestra”), Y. Shevchenko (“We Are!”, “Three Ukrainian Songs for String Orchestra”) and Z. Almashi (“Concerto grosso No. 2” (for violin and chamber orchestra), “Premonition of Love”, “City of Mary”, “ReFaReFa”). The uniqueness of the concepts and style of these works is due to the organic synthesis of the laws of different systems of thinking - professional and folklore. The first one is characterized by a focus on the world of philosophical reflections and directness of lyrical expression, while the second one is characterized by the deep specificity of the national and folklore type of thinking. A special combination of epic and lyrics, which, acquiring the qualities of a deep awareness of one's own involvement in the centuries-old traditions of folk art, goes beyond a purely personal worldview.

The works chosen for the realization of the creative art project reflect a wide appeal to the chamber type of thinking. This line has been noticeable since the mid-60s - early 70s of the last century and is associated with the tendency to intellectualize artistic concepts, with in-depth attention to moral and ethical problems. The need to raise and solve these problems revealed the artists' wise ability to see a rich material for comprehension in the psychology of an individual. Chamber is the most characteristic feature of contemporary

creative thinking, a natural result of the desire to concentrate expressive means and aphoristic forms.

The need to reflect a new range of images expands the range of style trends. The most important of these is the extremely increased intellectualism of creative ideas, the organic synthesis of various historical and genetic origins based on one's own national tradition. Not only certain aspects of the surrounding reality, but also art itself, its genres, and history become the material of comprehension.

All the works considered in this work are based on a peculiar vision of the world, a clearly expressed stylistic individuality of the author. The high culture of psychological analysis observed in the chamber works of Ukrainian composers is a kind of indicator of the depth of penetration of the creative consciousness into the spiritual world of man. Thus, the orientation of the effective and aesthetic searches of the artists of the last twenty years is one of the indicators of the general level of development of contemporary Ukrainian culture in general.

The first chapter of the paper focuses on theoretical issues. The concept of “interpretation” is considered in the general scientific context and in artistic creativity, and the interpretation in music performance is characterized. The section is also devoted to the problem of defining the style, both composer's and performer's, genre definitions of works for chamber orchestra, identifying trends in the composer's work with the chamber orchestra with the possible involvement of soloists, expansion of the percussion group, etc.

The tendencies of chambering have become most pronounced in the symphonic genre, due to several key factors. Among them, it is worth noting the revival of neoclassicism in the 50s and 60s of the last century, which

prompted composers to expand the technical spectrum and experiment with techniques that had been tested by time in past musical eras.

An important guiding factor that influenced the emergence of the chamber music trend was the intellectual thinking typical of the twentieth and twenty-first centuries. This period was characterized by a mathematical approach and formal logic, combinatorics, and the idea of music as a sphere of intellectual operations.

The musical and performing thinking of a conductor working in a chamber orchestra is a complex system of broadcasting a musical text, including analytical, emotional, and psycho-physical components. The conductor, on the basis of his or her own performance experience, has to build a concept of the musical work, program and “lead” the orchestra players.

Thus, the first chapter constitutes the theoretical basis for further research and is the necessary context for analyzing the practical aspects of music performance in the next chapter of the thesis.

The second chapter of the work is analytical, and also summarizes the cumulative artistic experience of performing L. Kolodub's works, in particular his cycles “Seven Ukrainian Songs” and “Turov Songs for Chamber Orchestra”. The peculiarities of the approach to performing these works, including the nuances of interpretation and adaptation for a modern audience, are described.

In the period of formation of Ukraine's national independence, the issue of spiritual and ideological unity of the nation is particularly relevant. Folklore is one of the key factors in defining national values and contributing to their establishment. It underwent a rethinking in the 50s and 60s as a phenomenon known as “neofolklorism,” and its influence can be seen in the works of Ukrainian composers, representatives of the “new folklore wave,” among

whom are M. Skoryk, L. Grabovsky, E. Stankovych, L. Dychko, I. Karabits, and the outstanding contemporary Ukrainian composer L. Kolodub.

In Kolodub's music, elements of neo-folklorism are manifested mainly as quotations, as well as in the form of transformation, using modern techniques of composing, such as atonality, aleatoric, modality, and sonority. This approach contributes to the reproduction of the inner essence of folklore, its “subtext,” giving the work an expressive national flavor. The national nature of L. Kolodub's cycles considered in the second section is manifested through songfulness as a nationally specific composition of musical thinking and a set of techniques for developing thematic material inherent in it.

The second section also includes a study of the intonational, dramatic, and performance-interpretive aspects of works for chamber orchestra by prominent Ukrainian composer Yuriy Shevchenko, including the composition “We Are!” and “Three Ukrainian Songs for String Orchestra.” Based on well-known musical material, the composer managed to create unique works endowed with specific elements of musical language that testify to a pronounced individual author's vision.

Each work of Z. Almashi bears the features of a new understanding of the traditional artistic system. Choosing a certain type of musical drama, the author chooses a certain model of aesthetic reproduction of reality. An individual style, being a means of expressing the author's assessment of the subject, is a specific way of realizing the chosen dramaturgical setting. The need for the most sensitive, detailed reflection of the living processes of the human psyche has led to the emergence in Ukraine of a large group of one-part chamber works with a poetic through structure. Most of them are based on a deep and comprehensive study of one idea, one image-state, which acquires a

long internal development during the whole composition. Z. Almashi, in my opinion, is a master in this field.

Thus, the second section of the work not only reveals the depth of musical expression and interpretation in chamber orchestral music, but also emphasizes the unique stylistic features and performance approaches to the works of Y. Shevchenko, Z. Almashi and L. Kolodub, demonstrating the richness and diversity of the Ukrainian musical heritage.

The Conclusions state that Z. Almashi, L. Kolodub, and Y. Shevchenko, prominent representatives of Ukrainian musical culture, formed a unique style based on a combination of late romantic traditions, modern neoclassicism, and neo-folklorism. Their work is characterized by a deep and distinctive correlation of traditional and innovative means of expression, which at the turn of the twentieth century restored natural coexistence and harmonious interaction. The peculiarities of form and harmony in the works of these composers open up wide horizons for the further development of Ukrainian chamber music.

Key words: style, genre, L. Kolodub, Y. Shevchenko, Z. Almashi, chamber instrumental music, conductor's interpretation.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ

1. Макієнко С. Композиторська інтерпретація державного гімну України в творах українських композиторів. Українське музикознавство, 2023, вип. 49. С. 112-121.

2. Макієнко С. Сильова самотність інструментальної творчості Ю. Шевченка на прикладі «Трьох українських пісень для струнного оркестру». Аспекти історичного музикознавства, 2023, вип. XXXIII (33). С. 156-172.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АПРОБАЦІЮ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Кваліфікаційну наукову працю обговорено на засіданнях кафедр оперного співу та історії української музики та фольклористики НМАУ імені П. І. Чайковського.

Матеріали дослідження викладено в доповідях на міжнародних та 9 всеукраїнських науково-практичних конференціях:

1. XXV Молодіжна науково-творча онлайн-конференція «*Дні науки*» (26-27 травня). Одеса, 2022 р.
2. Міжнародна науково-творча конференція «*Трансформація музичної освіти і культури: Традиція і сучасність. До 110-річчя Одеської консерваторії. Присвячується пам'яті видатних науковців і музикантів України, на пошану творчого універсалізму О.В. Козаренка*» (5-8 травня). Одеса, 2023 р.
3. Міжнародна науково-творча конференція «*Захід – Схід: культура і мистецтво. До 20-річчя кафедри теоретичної та прикладної культурології ОНМА імені А.В. Нежданової*» (29 вересня – 1 жовтня). Одеса, 2023 р.

Концерт-презентація мистецького проєкту на здобуття освітньо-творчого ступеня доктора мистецтва відбувся 20 червня 2024 року на сцені Хмельницької обласної філармонії, під сценічною назвою «Музика незламних». У його програмі прозвучали твори Л. Колодуба («Сім українських пісень» та «Туровські пісні для камерного оркестру»), Ю. Шевченка («Ми Є!», «Батярські пісні» для скрипки та струнного оркестру, «Три українських пісні для струнного оркестру») та З. Алмаші

(«Місто Марії»), М. Скорик «Іспанський танок». Популяризація творчості українських композиторів та молодих українських виконавців є одним із ключових напрямків діяльності диригента С. Макієнка, що простежується в численних концертних програмах.